

tett. Annakokéért elhagyja a férfiú az ő atyját és az ő anyját, és ragaszkodik feleségéhez: és lesznek egy testté. Valának pedig mindketten mezítelenek, az ember és az ő felesége és nem szégyenlik vala. (I. Mózes. 2, 8—25.)

Az elveszített paradicsom története, mint a bibliának minden története, ránk, mai emberekre vonatkozik, nekünk, mai embereknek akar valamit mondani, mai életünkben, annak minden órájában. Talán csodálatosnak és lehetetlennek tűnik fel a velünk szemben támasztott igénye! Nem távoli és idegen történet-e ez a mai életben? Hogyan viszonylik az, amit az édenkertjéről hallunk fáival, folyóival, az első emberpárról, ahhoz, amit a „mi életünk”-nek nevezünk, azokhoz a napi eseményekhez, melyek minket mozgatnak, a gondolatokhoz, melyek minket töltenek el, aggodáshoz, feladathoz, melytől éppen most szabadultunk meg, s amelyhez ismét vissza kell térnünk? Nem egy más világból való történet-é, egészen más világgal, melyet annál távolabbbfekvőnek és idegenebbnek találunk a mai élettől, minél tevékenyebben benne állunk a mai életben? Ellenkezőleg! Minél kézzelfoghatóbban, minél világosabban áll előttünk a mi való életünk, annál jobban megértjük a paradicsom történetét. Az ember való, mindennapi élete — az utcán, a házakban — az az egyetlen hely, ahol megérthető, amit e történet mondani akar. Éppen olyan emberekért van ez a történet, mint amilyenek mi vagyunk, akiket átkarolt ez a rejtélyes élet. Gondolj tehát csendesen az élet egy valóságára: magadra, minden jó és még inkább minden gyenge oldaladdal, tehát arra, amire nem szívesen gondolsz, s ami mégis titkon és gyakran életed nagyobb részét teszi ki . . . gondolj . . . hibáidra, kudarcaidra, nehéz óráidra. Gondolj feleségedre, aki oldalad mellé adott, hogy ne légy egyedül, ha férfi vagy. Gondolj férjedre, akinck segítője vagy és kellene lenned, ha asszony vagy. Gondoljatok közös életetekre, de ne csak a külső, fénylő, látszatoldalára, hanem arra, ami nektek fáradságot okoz. Gondoljatok gyermekeitekre, akik csodálatos tükörképei önmagatoknak. Gondoljatok a jövődörré, ha még ifjak vagytok, vagy ami mögöttek fekszik és ami naponként közelebb jön hozzátok . . . a halálra, ha öregedtek. Gondoljunk mindnyájan egyszerűen a holnapi napra, a jövő hétre, vagy a legközelebbi órára és mindenre, ami akkor ránk várakozik. Gondoljunk országunk, mai időnk nagy kérdéseire és szükségeire, melyek között élünk, já-

runk és állunk! És most ezek között . . . az elveszett paradicsomra! Mit mond ez nekünk?

Valami csodálatos dolgot mond nekünk. Hihetetlenül csodálatosat, idegent. És mond valami dicsőségest és félelmetest! A dicsőséges az, hogy az az élet, amelyben mi állunk, a mi való, mindennapi életünk nem az első és nem a végső és nem az egyetlen életünk. Ez előtt az élet előtt és után állott és áll az egészen más élet, amelyből tulajdonképpen mindnyájan származtunk, s amely a mi igazi életünk a mai napig. A félelmetes pedig az, hogy mi ehhez az igazi, tulajdonképpeni élethez soha, de soha vissza nem térhetünk. Visszahívhatatlanul és visszavonhatatlanul el vagyunk attól választva, — mint egy mély tenger által — melyen sem álmom, sem vágy, soha nem viszen át. Visszahívhatatlanul és visszavonhatatlanul már nem a paradicsomnak, hanem a mi kemény időnknek és világunknak emberei vagyunk. A paradicsom története nem egy álmom és meseországáról beszél, nem tárja fel a vágyakozónak a jobb életbe vezető utat, sőt minden utat elvág és másról egyáltalán nem tud, csak arról, hogy mi a paradicsomot elveszítettük, végérvényesen elveszítettük. Beszél, hogy megmutassa a hatást, mely elválaszt attól, amit elveszítettünk. A paradicsom szava az ítélet szava és az is marad, a legélesebb ítélet szava. Nem vezet haszontalan álmadozáshoz. Ha van szemünk a valóság meglátására, akkor felnyitja azt, hogy megnézzük, mik kellene lennünk és mik nem vagyunk. Nyugtalanokká és elégedetlenekké tesz önmagunkkal szemben. Azt mondja nekünk, hogy mi ezzel a világgal és ezzel az élettel soha, de sohasem elégedhetünk meg és itt soha, de sohasem érezhetjük itthon magunkat. Sőt sokkal inkább állandóan gyötörnie kell a vágnak az után, amit elveszítettünk és amitől elszakítottunk. Vándorok és jövevények vagyunk e földön, akiknek nincs itt maradandó városunk. Az otthonnak elvesztése, a jövevényesség a mi közös ismertető jelünk; ez az egy közös, amiben mindnyájan találkozunk; ez a közös gyökér, amelyből nő minden nyugtalanság, minden kérdés; és ez az a pont, amely körül titkon vagy nyíltan a mi gondolataink forognak. Lehetne-é valami igazabbat mondani a mi életünkről annál, hogy mi ilyen jövevények és zaellérek vagyunk?!

De hallgassuk tovább! Milyen otthon az, melyet elveszítettünk, de amelyből jöttünk mindnyájan? Paradicsomnak szok-